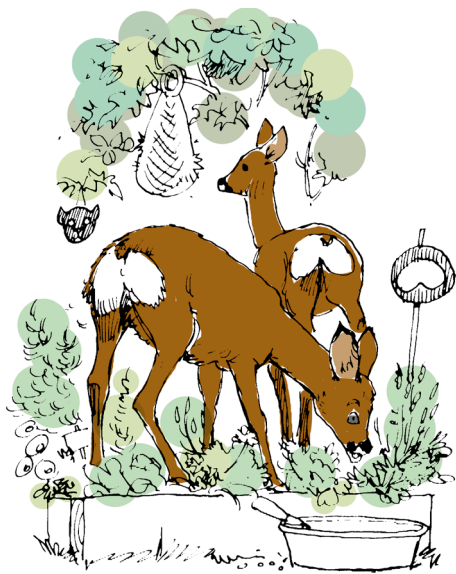

Rådjur, gnagare och annat vilt i våra trädgårdar

Många fritidsodlare har problem med rådjur, harar och sorkar som äter upp och förstör växter i trädgården. Det finns växter som djuren mindre gärna tycks äta, och som följaktligen kan vara aktuella att plantera. Olika avskräckningsmetoder kan också skydda växter som löper risk att ätas upp.

Det är svårt att komma med några generella råd till alla dem som har besvär med rådjur och gnagare, eftersom det tyvärr inte finns någon växt eller metod som garanterar att angrepp uteblir. Växter som äts på en tomt kan sålunda lämnas ifred hos grannen, och skrämselfknepp hos en odlare fungerar kanske inte alls hos andra. Om det finns många djur och tillgången på föda är dålig äter de i stort sett allt. Förhoppningsvis hittar du ändå här bland förslagen någon metod eller växt som kan hjälpa just dig!

Kryddor inget för rådjursgom

Man hör ofta talas om att rådjur inte skulle äta giftiga växter, men enligt uppgift ingår sådana i deras föda, till exempel idegran, vildkaprifol och järnek. Kryddoftande och aromatiska växter som lavendel, nepeta, salvia, malört, dragon, åbrodd, isop, stenkynnel och temynta tycks däremot ofta lämnas ifred. I rådjursväxtlistorna nämns av utrymmesskäl inte kryddväxterna.

Växtförslag

Följande växter är sådana som rådjur och/eller hare inte så gärna tycks äta:

TRÄD OCH BUSKAR

al *Alnus*

slånaronia *Aronia x prunifolia* (f.d svart aronia)

berberis *Berberis* sp

bergbambu *Fargesia murielae*

buskpion *Paeonia suffruticosa*

daggvide *Salix daphnoides*

druvfläder *Sambucus racemosa*

gullregn *Laburnum* sp

häggmispel *Amelanchier* sp

kaprifol *Lonicera caprifolium*

korallkornell *Cornus alba* 'Sibirica'

magnolia *Magnolia* sp

måbär *Ribes alpinum*
olvon *Viburnum* sp
oxbär *Cotoneaster* sp
paradisbuske *Kolkwitzia amabilis*
rosenhallon *Rubus odoratus*
rönnsamak *Rhus typhina*
sibirisk ärtbuske *Caragana arborescens*
snöbär *Symphoricarpos* sp
spirea *Spiraea* sp
svarta vinbär *Ribes nigrum*
syren *Syringa* sp
syrenhortensia *Hydrangea paniculata*
'Grandiflora'
tibast *Daphne mezereum*
tok *Potentilla fruticosa*
try *Lonicera* sp
äktä fläder *Sambucus nigra*

PERENNER OCH LÖKAR

brudslöja *Gypsophila* sp
daggkäpa *Alchemilla* sp
daglilja *Hemerocallis* sp
elefantgräs *Miscanthus* sp
engelsk vallmo *Meconopsis cambrica*
fingerborgsblomma *Digitalis* sp
gentiana *Gentiana* sp
hasselört *Asarum europaeum*
höstöga *Coreopsis verticillata*
julros *Helleborus* sp
jättevallmo *Papaver orientale*
kejsarkrona *Fritillaria imperialis*
klosterlilja, snökllocka *Leucojum* sp
krokus (gula) *Crocus* sp
kungslilja *Lilium regale*
kungsljus *Verbascum* sp
kungsängslilja *Fritillaria meleagris*
Mose brinnande buske *Dictamnus albus*
ormrot *Bistorta* sp
pion *Paeonia* sp
plymspirea *Aruncus dioicus*
prydnadslökar *Allium* sp
påsk-, pingstliljor *Narcissus*

rams *Polygonatum* sp
sibirisk vallmo *Papaver nudicaule*
smörboll *Trollius* sp
snödroppe *Galanthus* sp
sockblomma *Epimedium* sp
stormhatt *Aconitum* sp
tidlösa *Colchicum autumnale*
treblad *Trillium* sp
törel *Euphorbia* sp
vintergäck *Eranthis hiemalis*
vippvallmo *Macleaya cordata*
vivor *Primula* sp

Fläskador

När rådjuren markerar revir eller fejrar sina horn åstadkommer de lätt skador på vedartade växter. Buskar och träd som inte uppskattas som föda kan därmed ändå bli förstörda på grund av att de skavs sönder. Speciellt intressanta tycks släktet Magnolia vara. Plantan kan vara hur liten som helst; bocken vill ändå feja mot den. Näta in din magnolia. Älgar sliter gärna sönder i äppleträdens krona när de betar. Detta sker främst vintertid och är svårt att skydda sig mot utan högt stängsel!

Sorkar

Till besvärliga smågnagare hör vatten- och åkersork. Vissa år uppträder de i stort antal, skyddade i de underjordiska gångar och den yppiga gräsvegetation där de lever. Följande växter tycks sorken mindre gärna ge sig på:

TRÄD OCH BUSKAR

gran *Picea abies*
klätterhortensia *Hydrangea anomala* ssp.
petiolaris
rosor (gammaldags busk-, nyponros) *Rosa* sp
schersmin *Philadelphus* sp
spirea *Spiraea* sp

syren *Syringa* sp
syrenbuddleja, fjärilsbuske *Buddleja davidii*

PERENNER OCH LÖKAR

akleja *Aquilegia* sp
citronmeliss *Melissa officinalis*
fingerborgsblomma *Digitalis* sp
kejsarkrona *Fritillaria imperialis*
kungsljus *Verbascum* sp
libbsticka *Levisticum officinale*
liljekonvalj *Convallaria* sp
löjtnantshjärta *Laprocynos spectabilis*
malört, åbrodd *Artemisia* sp
praktlysing *Lysimachia punctata*
prästkraze *Leucanthemum* sp
påsk-, pingstliljor *Narcissus* sp
sibirisk vallmo *Papaver nudicaule*
solbrud *Helenium* sp
timjan *Thymus* sp

Skydda växterna

Om du behöver ta till åtgärder för att förhindra skadegörelse, så välj i första hand miljövänliga metoder. De flesta förfarings-sätt håller djuren borta bara under en kortare period. Med tiden vänjer de sig och det är därför viktigt att **ofta byta** mellan flera olika typer av avskräckande medel.

RÅDJUR OCH HARE

- Elstängsel, förmodligen bland det mest effektiva mot rådjur. Sätt 2–3 trådar upp till 170 cm höjd. Mot hare: På 10 och 20 cm höjd ovan mark. Låt strömmen vara på dygnet runt första tiden, därefter räcker det att sätta på den då och då.
- Hönsnät/fiberduk, täck över eller linda in växterna.
- Gnagskydd runt stammar, viktigt kontrollera den regelbundet så skyddet inte skadar stammen.
- Dubbelvikt vit tejp eller liknande fästs

som vimplar i topp- och sidoskott.

- Avskurna kvistar av hägg, fläder, svarta vinbär och lavendel binds fast i och invid växterna.
- Vita ”rådjursbakar” av t ex frigolit, fäst på pinnar runt om i trädgården.
- Otvättad fårull, lägg i sjok över växterna.
- Blodmjölsblandning: 1 kg blodmjöl, 10 l vatten samt 1,5 dl ammoniak blandas. Doppa oasiskuber i ”soppan”, sätt på kåppar intill växterna. Doppa på nytt var fjortonde dag.
- Vitlöksvatten, vattna ett par gånger under sommaren. Meningen är att vitlöks-smaken ska tas upp av växten och göra skott och bark osmakliga, inte bara ”parfymeras” för en kortare tid.
- Viltskyddsmedel, flera olika finns i handeln.
- Människourin, håll ut över/invid växterna.
- Cayennepeppar, strö ut över växterna.
- ”Osynliga” linor, spänn upp t ex fiskelin som djuren går emot i benhöjd.

Urin och tejp som skräm-sel-knep. Urin är också gödslande – det kan bli väl mycket kväve.

- Viltskrämma ”Stygge och ”Storstygge”
www.ideverkstaden.com.
- Ljudgeneratoren ”Topo Stop”
www.musfritt.nu.
- Allox skyddsnät är effektivt och syns
knappt www.allox.se

SORK

- Gör trädgården ogästvänlig. Spara inte skräpoch gräshögar. Klipp högt gräs runt tomten och stör sorken med jordbearbetning där så är möjligt. Packa snön runt buskar och träd under vintern.
- Gnagskydd, linda runt stammar, även 5–10 cm ner i jorden.
- Vid nyplantering, klä in planteringsgropen med kuckylingnät.
- Fällor, gräv ner i gångarna och täck med grästorvor. Om fällan ska betas, använd jordärtskocks- eller morotsbitar.
- Avskräckningsmedel som t ex ”BioStop mot Sork” eller s k sorklökar som djuren skyr.
- Färsk småfisk, lägg i sorkgångarna, täck över och platta till.
- Plantera i sand, kan skydda blomsterlökar från att bli uppätta.
- Fällan MSF Swiss Flex
www.mullvadbort.nu.
- Ljudgeneratoren ”Mole Stop”
www.musfritt.nu

Vildsvin är ett nyare bekymmer i våra vilaträdgårdar. Att mota bort dem från tomten på något enkelt sätt finns inte. Sätt upp elstängsel! www.transnaval.se är förslag på en leverantör. Oönskade katter är även det ett problem. Testa t ex www.motavack.se som har en katt- och hundskrämma.

Ge inte upp!

Den odlare som känner sig tvingad ta till de ovan föreslagna metoderna tycker sig kanske snart få en trädgård som inte är så rolig att vistas i. Att istället plantera växter som djuren inte äter är ett sätt att närma sig rådjursproblematiken från ett annat håll!

Fungerar det kan du fortfarande ha en trädgård där växternas doft och färg inte döljs av kletiga illaluktande medel eller fladdrande fiberduk. En trädgård där det förhoppningsvis går att leva i någorlunda samexistens med djuren i naturen. De föreslagna växterna kan bilda utgångspunkt för en växtlista som säkert blir längre med hjälp av dina och andras iakttagelser över växter som lämnas ifred!

Källa: Fakta Trädgård – Fritid nr 25, SLU Sveriges lantbruksuniversitet, beställs på 018-67 11 00

Text: Eva Wirén

Illustration: Han Veltman

Nytorpsvägen 34, Box 2966, 187 29 Täby, tel 08-792 13 15, www.tradgard.org